

„KULTURA CZYTELNICZA MŁODEGO POKOLENIA”

V Międzynarodowa Konferencja

(Łódź, 24-25 września 2018 r.)

Organizatorzy cyklicznych, odbywających się co dwa lata spotkań, za cel nadrzędny postawili sobie stworzyć okazję dla naukowców i praktyków z całego świata do spotkań, wymiany myśli i prezentacji najnowszych badań z zakresu szeroko rozumianej kultury czytelniczej dzieci i młodzieży. V Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Kultura czytelnicza młodego pokolenia”, która odbyła się w dniach 24-25 września 2018 r., stanowi kontynuację czterech poprzednich wydarzeń – „Czytanie i bajanie w teorii i praktyce” (27 maja 2010 r.), „Dziecko w świecie książki i mediów” (10-11 maja 2012 r.) oraz III i IV edycji konferencji pod obowiązującą do dziś nazwą „Kultura czytelnicza młodego pokolenia” (odpowiednio 16-17 października 2014 r. i 20-21 października 2016 r.). Edycja piąta przyniosła dwie istotne zmiany – poszerzenie grona organizatorów, a także przeniesienie obrad na teren Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego (poprzednio odbywała się w Muzeum Miasta Łodzi). Organizatorami konferencji byli: Katedra Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego, Muzeum Miasta Łodzi, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego oraz Okręg Łódzki Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Konferencja została objęta patronatem przez Jego Magnificencję Rektora Uniwersytetu Łódzkiego, prof. zw. dra hab. Antoniego Różalskiego oraz Dziekan Wydziału Filologicznego, prof. zw. dr hab. Joannę Jabłkowską, co nadało wysoką rangę spotkaniu i potwierdziło jego stałe miejsce na mapie łódzkich wydarzeń naukowych. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego objęło patronatem wydarzenie oraz organizacje związane z książką i bibliotekami: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Polska Sekcja IBBY, Polskie Bractwo Kawalerów Gutenberga, Muzeum Książki Dziecięcej z Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy oraz Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”. Patronat medialny zapewniły czasopisma „Biblioteka w Szkole”, „Poradnik Bibliotekarza”, „Przegląd Edukacyjny”, „Guliwer.

Czasopismo o książce dla dziecka”, a także Grupa Cogito i portal internetowy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Wydarzenie otrzymało odpowiednią oprawę dzięki współpracy ze sponsorami: Wydawnictwem Uniwersytetu Łódzkiego, Wydawnictwem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Wydawnictwem Akapit Press, Wydawnictwem Literatura, Grupą Cogito, platformą IBUK Libra oraz Biblioteką Publiczną m.st. Warszawy.

Od 2012 r. wydarzenie ma charakter międzynarodowy, co pozwala na zaproszenie wielu ciekawych prelegentów i gości z całego świata. W tegorocznej edycji goszczono przedstawicieli z Austrii, Bułgarii, Czech, Serbii, Ukrainy i Węgier. Tematyka wzbudziła również zainteresowanie wielu polskich badaczy i przedstawicieli instytucji oświaty i kultury – wygłoszono 34 referaty, z czego 8 przez prelegentów z zagranicy. Autorzy reprezentowali najważniejsze ośrodki naukowe prowadzące badania w zakresie bibliologii i informatologii w Polsce (m.in. Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), udział wzięli też przedstawiciele innych kierunków naukowych – kulturoznawcy, literaturoznawcy, pedagodzy, oraz bibliotekarze i nauczyciele (m.in. z Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, Biblioteki Głównej Politechniki Opolskiej i Biblioteki Miejskiej w Łodzi). Równie dużym zainteresowaniem cieszyły się wystąpienia gości zagranicznych, pracujących na co dzień w ośrodkach uniwersyteckich, m.in. w Kecskemét (Węgry), Brnie (Czechy) i Sofii (Bułgaria). W ciągu dwóch dni konferencji w obradach uczestniczyło ok. 120 słuchaczy, wywodzących się głównie ze środowiska bibliotecznego z całej Polski (kadra zarządzająca i personel bibliotek publicznych, pedagogicznych, naukowych i szkolnych); wśród nich byli też wykładowcy i studenci Katedry Informatologii i Bibliologii UŁ.

Za każdym razem konferencja gromadzi specjalistów – badaczy, edukatorów, nauczycieli, bibliotekarzy i innych przedstawicieli zawodów zainteresowanych problematyką książki i innych mediów w życiu dzieci i młodzieży. Najnowsza edycja poświęcona została szczegółowym zagadnieniom, mającym u podstaw niezmiennie badanie interakcji zachodzących między dzieckiem a światem książki i innych mediów. Wśród nich były m.in.:

- przegląd i ocena stanu badań kultury czytelnicy dzieci i młodzieży na początku XXI w.;
- przegląd i ocena stanu badań dotyczących wpływu mediów na kształtowanie kultury czytelnicy młodego pokolenia;
- dyskusja nad konkurencyjnością mediów wobec książki;
- analiza uwarunkowań towarzyszących kontaktowi dzieci i młodzieży z książką i mediami;
- diagnoza stanu kultury czytelnicy dzieci i młodzieży na początku XXI w.;
- wymiana doświadczeń w zakresie praktycznego wykorzystywania nowoczesnych technologii oraz form i metod pracy z dziećmi i młodzieżą;
- przegląd współczesnych technologii pod kątem możliwości ich wykorzystania do rozbudzania zainteresowań i zamiłowań czytelniczych;

- przegląd praktyk bibliotek różnych typów w zakresie promocji książki i czytelnictwa;
- przegląd działań bibliotek i mediów na rzecz inicjowania i rozwoju kultury czytelnictwa dzieci niepełnosprawnych;
- przegląd ofert bibliotek różnych typów na rzecz dzieci dyslektycznych i dysortograficznych;
- przegląd aktualnego stanu i możliwości w zakresie aranżacji wnętrz bibliotecznych pod kątem wykorzystania do działań kulturalnych i oświatowych w środowisku dzieci i młodzieży;
- przegląd pomysłów i doświadczeń środowiska bibliotekarzy w zakresie wykorzystania Internetu do rozbudzania zainteresowań czytelnictwa;
- przegląd współczesnych, pozytywnych praktyk środowiska rodzinnego w zakresie rozbudzania zamiłowań czytelnictwa;
- inspiracja środowiska naukowego do dalszych badań nad kulturą czytelnictwa dzieci i młodzieży i możliwościami wykorzystania mediów do jej rozwoju.

W pierwszym dniu obrad (24 września), po oficjalnym przywitaniu gości przez kierownik Katedry Informatologii i Bibliologii UŁ – Mariolę Antczak – rozpoczęła się pierwsza ogólna sesja, podczas której wystąpiło pięcioro prelegentów prezentujących w referatach różne zagadnienia związane z książką i literaturą dla dzieci. Beata Śniecikowska (IBL PAN) w referacie pt.: *Interaktywność, słowografia, dźwiękografia w dzisiejszych książkach dla dzieci* przedstawiła refleksje na temat kilku, często połączonych z sobą, strategii artystycznych, mających na celu aktywizację czytelników m.in. poprzez intensywne oddziaływanie na ich zmysły. W tym celu wykorzystwała przykłady m.in. prac Aleksandry i Daniela Mizielińskich, Grażki Lange oraz Iwony Chmielewskiej. W tej samej sesji referat wygłosiła Polly Mukanova (*Contemporary reading practices in Bulgaria*), prezentując współczesne wiodące teorie dotyczące czytania w Bułgarii i niektóre praktyki czytelnictwa nie tylko młodego pokolenia. Na potrzeby wystąpienia przeprowadzono badania w jednej z najpopularniejszych grup czytelnictwa na bułgarskim Facebooku, wykorzystując obserwację, analizę i ankietę. Dwa referaty – Marka Nahotki (*Poziom akceptacji książki elektronicznej przez młodego czytelnika*) oraz Agnieszki Przybyszewskiej (*Nauczyć e-czytać cyfrowych tubylców. Na marginesie Kate Pullinger, "Inanimate Alice" oraz "iTeach with Alice"*) nawiązywały do zagadnienia odbioru medium, jakim jest książka elektroniczna, wśród jego czytelników. Pierwszy z referentów w badaniach zastosował narzędzie typu TAM (Technology Acceptance Model), zaś postawione pytanie badawcze dotyczyło tempa przyszłego wzrostu publikacji elektronicznych na podstawie opinii młodych użytkowników – studentów. A. Przybyszewska natomiast, poprzez analizę *Inanimate Alice* Kate Pullinger, jednego z najczęściej wykorzystywanych w edukacji tekstów digitalnych, zaprezentowała projekty wykorzystywane do kształcenia *e-literacies*. W swoim wystąpieniu podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, jak kształtować pokolenie krytycznych e-czytelników.

Po przerwie zaprezentowano cztery referaty, z których trzy dotyczyły czytelnictwa i wyborów czytelnictwa wśród młodzieży (Sylwia Bielawska – *Co czytają nastolatki? Analiza rynku wydawniczego (2010-2016)*, Kamil Kuracki – *Praktyka czytelnictwa dorastających uczniów – stosunek do książki i znaczenie czytelnictwa dla rozwoju psychospołecznych adolescentów*, Kamila Słupska – *Ważna czy nieistotna?*

Książka w codzienności współczesnej młodzieży (komunikat z badań)). Czwarty natomiast, autorstwa Pawła Brauna, dyrektora Biblioteki Miejskiej w Łodzi, zwrócił uwagę na potencjał, nierzadko jeszcze niewykorzystany, jaki mają do zaoferowania młodym ludziom biblioteki.

W ostatnim panelu pierwszego dnia obrad uczestnicy wysłuchali referatów, w których autorzy pochyliłi się nad rolą literatury w procesie rozwoju dziecka. Należało do nich wystąpienie Magdaleny Kaliszewskiej-Henczel (*Baśń w okowach edukacji*), poruszające kwestię wprowadzania dzieci w literaturę baśniową poprzez sposoby jej realizacji oraz prezentowania w podręcznikach i programach nauczania edukacji wczesnoszkolnej. Tę część obrad zakończyło wystąpienie Magdaleny Przybysz-Stawskiej (*Polska prasa katolicka dla młodzieży w latach 1989-2014. Zarys problematyki*), podczas którego nie tylko scharakteryzowała ona wybrany do analizy typ prasy, ale również omówiła reprezentatywne dla niej tytuły.

W pierwszej części drugiego dnia obrad (25 września) uczestnicy mieli możliwość wysłuchania kilku referatów, m.in. autorstwa Michała Rogoża (*Skandynawska powieść detektywistyczna dla dzieci i młodzieży w polskiej przestrzeni medialnej*), który podjął się przybliżenia ciekawego zjawiska na współczesnym polskim rynku wydawniczym, jakim jest rosnąca popularność powieści detektywistycznych dla dzieci i młodzieży pochodzących ze skandynawskiego kręgu kulturowego. Charakterystycznym symptomem zainteresowania tego typu literaturą w naszym kraju jest coraz liczniejsza obecność rozmaitych wzmianek na ten temat w polskiej przestrzeni medialnej. W kolejnym wystąpieniu Małgorzata Centner-Guz (*Między autorytetem a... autorytetem – nagradzane książki obrazkowe dla dzieci w ocenach nauczycieli przedszkola*) zreferowała wyniki badań opinii nauczycieli przedszkolnych na temat książek obrazkowych nagrodzonych w krajowych konkursach. Na początku przypomniała, jak ważną rolę w inicjacji czytelniczej pełni książka obrazkowa, a także jak istotna jest jej warstwa graficzna. Autorka zwróciła uwagę, iż rynek książki dla najmłodszych jest bardzo bogaty, niestety nie zawsze są to pozycje wartościowe. Dlatego podkreśliła rolę, jaką odgrywa Polska Sekcja IBBY, od lat organizująca konkurs *Książka Roku Polskiej Sekcji IBBY*, wyłaniający m.in. dobre książki obrazkowe z artystycznymi ilustracjami oraz ciekawą koncepcją graficzną. Głos zabrała również Ildikó Szabó (*Good practices involving libraries to improve literacy skills*) przedstawiając przykłady działań bibliotecznych prowadzonych w celu podniesienia poziomu umiejętności czytania i pisania wśród dzieci i młodzieży, zebranych na potrzeby ogólnoeuropejskiego projektu ELINET, realizowanego w latach 2014-2016.

W kolejnym panelu, kontynuowanym po przerwie, uczestnicy mieli okazję wysłuchać trzech referatów. Pierwszy z nich, zaprezentowany przez Mikołaja Ochmańskiego (*Blogujący rodzice – opinie na temat książek dla dzieci na łamach blogów*), odnosił się do roli rodziców w kształtowaniu gustów czytelniczych zarówno dzieci, jak i ich rodziców. Autor analizie poddał treści blogów prowadzonych przez rodziców i dotyczących książek dla dzieci. Dwa kolejne wystąpienia poruszały kwestię inicjacji czytelniczej dzieci jeszcze nieczytających, czyli w wieku 0-6 lat. Referat pt. *Rozwijanie kultury czytelniczej w łódzkich przedszkolach*, przedstawiał wyniki badań zrealizowanych we współpracy Beaty Szczepańskiej i Mirosławy Walczak. Autorki podjęły się próby oceny stanu kultury czytelniczej w łódzkich przedszkolach i możliwości jej rozwijania, poprzez analizę stosowanych w tych

placówkach metod i form rozbudzania zamiłowań czytelniczych, przygotowania do nauki czytania oraz analizę zawartości księgozbiorów przedszkolnych i stosowane kryteria doboru literatury dziecięcej. Agata Walczak-Niewiadomska z kolei przedstawiła najnowsze wyniki badań w zakresie wczesnej alfabetyzacji dzieci w wieku 0-5 lat i sposobów jej rozwijania w polskich bibliotekach publicznych dla dzieci (*Polska biblioteka publiczna bardziej rodzinna – wyniki badań w zakresie usług dla dzieci w wieku 0-5 lat i ich rodziców*). Jednym z aspektów tych badań była oferta kierowana w bibliotekach publicznych do rodziców dzieci najmłodszych, jej obecność i ewentualna charakterystyka.

Spośród czterech wystąpień zaplanowanych na ostatni panel drugiego dnia obrad warto przywołać referat Moniki Janusz-Lorkowskiej (*Prosumpcja książki dla dzieci i młodzieży a promocja czytelnictwa*), w którym prelegentka scharakteryzowała wybrane, aktualne przykłady prosumpcji książki dla tej kategorii wiekowej w Polsce oraz ich wpływ na promocję czytelnictwa. Podjęła ponadto próbę oszacowania zasięgu tego zjawiska w kulturze czytelniczej młodego pokolenia oraz znalezienia odpowiedzi na pytanie o rolę i miejsce współczesnych bibliotek (jednostek z założenia niekomercyjnych) w czasach coraz bardziej rozszerzającej się prosumpcji, będącej sferą „pomiędzy” dobroczynnością i wyższą użytecznością, a komercją. Konferencję wieńczył referat autorstwa pracowników Katedry Informatologii i Bibliologii UŁ – Marioli Antczak, Grzegorza Czapnika i Zbigniewa Gruszki, w którym zaprezentowali wyniki badań przeprowadzonych w 2017 r. wśród mieszkańców Łodzi dotyczących *Preferencji rodziców dzieci i młodzieży w zakresie modernizacji łódzkich bibliotek publicznych*. Celem badania było zdiagnozowanie czynników mogących zachęcić dzieci do efektywniejszego korzystania z bibliotek. Po przeanalizowaniu materiału ankietowego okazało się, że najważniejsze dla rodziców użytkowników bibliotek łódzkich są: stale aktualizowany księgozbiór, wprowadzenie wspólnej karty bibliotecznej i katalogu online.

Konferencji towarzyszyły wydarzenia mające charakter praktyczny i kulturalny. Pierwsze – w postaci pięciu równolegle prowadzonych warsztatów w pierwszym dniu obrad – zorganizowane zostały w celu zapewnienia uczestnikom możliwości rozwoju zawodowego. Wzięło w nich udział łącznie 51 uczestników, mogli wybierać spośród tematów: *Gry planszowe jako element wspierający procesy czytelnicze i edukacyjne* (prowadzący: Alina Brzuska-Kępa, Rafał Kępa), *Literatura dla cyfrowych tubylców: praca z tekstem nieliniowym/grywalnym* (prowadząca: Agnieszka Przybyszewska), *Gra o książkę – grywalizacja w upowszechnianiu kultury czytelniczej* (prowadzący: Piotr Szeligowski, Monika Wachowicz), *Aktywne metody pracy z tekstem literackim* (prowadząca: Grażyna Walczewska-Klimczak), *Rekomendacja 39 – gimnazjalna inspiracja* (prowadząca: Jolanta Pytel). Drugim wydarzeniem towarzyszącym (oferowanym w drugim dniu konferencji) była wycieczka do kompleksu EC1 Łódź – Miasto Kultury.

Zgromadzenie podczas konferencji wielu przedstawicieli nauki, kultury i oświaty, osób mających w centrum zainteresowania dziecko i wpływ różnych mediów na jego rozwój, sprawiło, iż spotkanie uzyskało charakter interdyscyplinarnej. Wzbogaciło to naturalnie dyskusję na temat tendencji i zjawisk zachodzących we współczesnym świecie, postrzeganych niekiedy inaczej z punktu widzenia bibliologa, medioznawcy, literaturoznawcy czy też pedagoga. Włączenie do rozważań naukowców z innych krajów spowodowało z jednej strony rozszerze-

nie pola badawczego o kontekst międzynarodowy, z drugiej zaś pozwoliło na konfrontację rodzimych kierunków badawczych w zakresie bibliologii i informatologii z nowymi aspektami i zagadnieniami.

Organizatorzy zachęcają do stałego sprawdzania zawartości strony <http://konfkbin.uni.lodz.pl>, gdzie zamieszczone zostały informacje uzupełniające V Międzynarodową Konferencję. Na stronie wydarzenia opublikowane zostanie również zaproszenie do kolejnej, szóstej już edycji spotkania planowanej na 2020 r.

Agata Walczak-Niewiadomska
Katedra Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego
agata.walczak-niewiadomska@uni.lodz.pl

Tekst wpłynął do Redakcji 17 maja 2019 r.

„BADANIA PUBLICZNOŚCI W INSTYTUCJACH KULTURY”

Ogólnopolska konferencja naukowa

(Kraków, 11-12 kwietnia 2019 r.)

W dniach 11 i 12 kwietnia 2019 r. na kampusie Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie odbyła się konferencja naukowa pod tytułem „Badania publiczności w instytucjach kultury”. Została zorganizowana w ramach współpracy Zakładu Zarządzania Kulturą Instytutu Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Krakowa oraz Filharmonii Krakowskiej im. Karola Szymanowskiego. Partnerami konferencji były także Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego i Urząd Miasta Krakowa. Patronami honorowymi wydarzenia były Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów i Narodowe Centrum Kultury.

Na wstępie warto zauważyć, że konferencja cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem – aż 72 osoby zgłosiły swoje propozycje wystąpień, a na miesiąc przed spotkaniem naukowym zarejestrowało się na nie tak wielu uczestników, że organizatorzy zmuszeni zostali do zamknięcia rejestracji, ponieważ wszyscy nie zmieściliby się w jednej z największych sal Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej. Świadczy to niewątpliwie o olbrzymiej potrzebie – bynajmniej nie zaspokojonej – dyskusji na temat współczesnych praktyk kulturalnych związanych z korzystaniem z instytucji kultury.

Konferencja otwarta została przez Dziekana Wydziału Piotra Jedynaka, Dyrektora Instytutu Kultury Cezarego Woźniaka oraz głównego organizatora – Łukasza Gawła. Pierwszy dzień poświęcony został wykładom eksperckim.

Jako pierwszy ekspert wystąpił Karol Piekarski, dyrektor programowy Medialabu Katowice. Jego wykład dotyczył wykorzystania narzędzi sieciowych

w badaniach kultury. Kontekstem dla rozważań była swoista rewolucja kulturalna, która miała miejsce w Katowicach w ciągu ostatnich 8-10 lat, co miało związek z ubieganiem się tego miasta o status Europejskiej Stolicy Kultury na rok 2016. Interesujący raport na temat uczestnictwa w kulturze w Katowicach przedstawia raport „Kultura w danych”¹. Doktor Piekarski przedstawił kilka sposobów na wykorzystanie danych z różnych platform społecznościowych – m.in. informacji dotyczących uczestnictwa w wydarzeniach na Facebooku do stworzenia klastrów instytucji kultury, co umożliwiło zarysowanie potencjalnych wspólnych kręgów odbiorców. Korzystanie z danych zebranych dzięki mediom społecznościowym zdaje się mieć duży potencjał, choć nie jest pozbawione wad – dane mają raczej płaski charakter, pozbawione są szerszego kontekstu i zawierają wiele duplikatów, co znacznie wydłuża proces przygotowania. Jak zauważył prelegent za Karin van Es – „narzędzia sieciowe niekoniecznie są dobre na odpowiadanie na wszystkie pytania, ale pozwalają znaleźć pytania, na które trzeba odpowiedzieć innymi pytaniami”.

Następnie głos zabrał Maciej Zygmunt, kierownik kreatywny Działu Obserwatorium Regionalnego Instytutu Kultury w Katowicach, z wystąpieniem pod tytułem „PUBLICZNOŚĆ/SPOŁECZNOŚĆ* (*zaznacz właściwe)”. Swój wywód oparł na doświadczeniach lokalnych ośrodków kultury (domów i centrów kultury). Podkreślał konieczność podnoszenia kompetencji kadr kultury jako bazowe przyjmując kompetencje kulturowe, edukacyjne, komunikacyjne, menadżerskie, twórcze, społeczne. Bardzo duże znaczenie dla rozwoju pracowników ma także budowanie sieci kontaktów między różnymi instytucjami kultury. Jako bariery tego procesu wskazał brak konkurencyjności („instytucja jest dożywnia”), brak strategii szkoleniowych i brak motywacji do dalszego uczenia się. Zauważył, że rzadko stosuje się diagnostykę na etapie kształtowania wizji i misji instytucji, co sprawia, że przyjmowany program dostosowany jest do mód lub intencji pracowników, a nie potrzeb. Wskazywał, że instytucje kultury jako przestrzeń debaty publicznej i miejsce samo w sobie mogą kreować polityki publiczne i ich przepływy.

Następnie wystąpiła Barbara Fatyga, prezes zarządu Fundacji Obserwatorium Żywej Kultury – Sieć Badawcza. W swoim referacie skupiła się na kwestiach metodologicznych związanych z badaniami odbiorców instytucji kultury, w tym przede wszystkim na problemach, które mogą napotkać w terenie badacze, oraz na ograniczeniach poszczególnych metod i technik badawczych. W swoich rozważaniach odwoływała się do swoich praktycznych doświadczeń badawczych, związanych m.in. z przeprowadzaniem analizy publiczności teatrów przedstawiona w ciekawym raporcie pt. „My jesteśmy kulturalna kolejka, a nie żadne chamstwo”². Wśród wielu cennych uwag prelegentki warto przywołać tę dotyczącą ogólnie prowadzenia badań jakościowych. Profesor Fatyga zauważyła, że tak samo jak w przypadku analiz ilościowych, należy sformułować precyzyjnie pojęcia teoretyczne, które będą używane i przestrzegać zakładanych procedur badawczych.

Kolejny referat, przedstawiony przez Grażynę Pol i Zuzannę Maciejczak-Kwiatkowską z Działu Badań i Analiz Narodowego Centrum Kultury pt. „Kogo

¹ <https://dataforculture.eu/>.

² <http://ozkultura.pl/sites/default/files/strona-archiwum/My%20jeste%20C5%9Bmy%20kulturalna%20kolejka...%20Raport%20dla%20IT%202016.pdf>.

nie interesuje kultura (instytucjonalna)? Przekraczając ulotne impresje” skupiał się na nieuczestnictwie wynikającym z barier związanych z habitusem, barier komunikacyjnych (a zwłaszcza opozycji centrum-peryferie, która ujawnia się w różnicach praktyk kulturowych w miastach i na wsi), nadpodaży oferty instytucji kultury i wynikającego z niego chaosu komunikacyjnego. Odnosiły się do badań segmentacyjnych prowadzonych przez NCK w kontekście kultury muzycznej, co związane jest z obchodami Roku Stanisława Moniuszki. Warto zauważyć, że zastosowano krytyczne podejście do metody segmentacji, zauważając także jej wady, jak np. potencjał tworzenia podziałów społecznych i stereotypizacji. Segmenty odbiorców kultury, które wyróżniono w prezentowanym badaniu, to: zdystansowany pragmatyk, podłączony wszystkożerca, pozostająca w strefie komfortu, bywalec esteta i zanurzona w kulturę. Jako najważniejsze motywacje skłaniające do udziału w kulturze we wszystkich segmentach uznano chęć odwracania się od rzeczywistości i odpoczynek, natomiast za powody nieuczestnictwa – brak wiedzy na temat wydarzeń kulturalnych oraz w przypadku wydarzeń o charakterze masowym – dyskomfort spowodowany tłokiem.

Następnie Natalia Bryłowska, specjalistka ds. Badań i Rozwoju w Instytucie Kultury Miejskiej w Gdańsku, opowiadała o potrzebie zaangażowania badanych w tworzenie samych badań, czym nawiązywała do koncepcji badań w działaniu (ang. *action research*). Referowała przebieg projektu badawczego realizowanego w 19 instytucjach kultury Gdańska, w tym muzeach, bibliotekach i domach kultury. Pytaniem, które uczestnicy przyjęli jako punkt wyjścia, było – dlaczego ludzie do nas nie przychodzą? Zagadnienie frekwencji jest immanentne dla instytucji kultury ze względu na obowiązek zapewniania szerokiego dostępu do kultury wpisany w statuty oraz fakt, że jest ona najczęściej podstawą oceny organizatora lub organu nadzorującego. Wyniki miały przede wszystkim służyć ulepszeniu funkcjonowania instytucji w obszarze komunikacji i planowania. Raport podsumowujący projekt znaleźć można na stronie Instytutu Kultury Miejskiej³.

Sesję wykładów eksperckich zakończyło wystąpienie Joanny Grzonkowskiej, kierowniczkii Działu Strategii i Analiz Prawnych Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. Przedstawiała ona ambitny – i wciąż daleki od pełnego zrealizowania – projekt przebadania całej publiczności muzeów w Polsce. Największą trudnością jest olbrzymia liczba muzeów (819 spełniających warunki ustawy, ale przybywa ciągle jednostek tworzonych przez osoby prywatne i stowarzyszenia), a co za tym idzie – liczba ich odwiedzających. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2017 r. muzea zwiedziło 39,5 miliona osób, co jest bliskie liczebności populacji Polski. Prelegentka opisywała projekt „Statystyka muzeów”, stanowiący uzupełnienie statystyk prowadzonych przez GUS i działania zmierzające do ustalenia, w jaki sposób prowadzą badania publiczności⁴. Wynikiem tego projektu jest publikacja „ABC badania publiczności w muzeum”.

Na koniec pierwszego dnia konferencji zespół badawczy w składzie Łukasz Gawęł, Marcin Bańdo, Iwona Parzyńska, Filip Skowron, Agnieszka Szostak i Patrycja Król zaprezentował wyniki projektu pt. „Krakowski odbiorca kultury”. Badanie trwało aż dwa lata i objęło 19 instytucji kultury w Krakowie i łącznie 27

³ http://ikm.gda.pl/wp-content/uploads/2018/08/raport-analityczny_v3.pdf.

⁴ <https://www.nimoz.pl/dzialalnosc/projekty/publicznosc-muzeow>.

lokalizacji, w tym: instytucje wystawiennicze (przede wszystkim muzea, w tym Muzeum Narodowe w Krakowie i Muzeum Krakowa), instytucje muzyczne i teatry. Zebrano 2645 ankiet od zwiedzających i uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych. Zauważono, że byli nimi głównie mieszkańcy Krakowa i małopolski, ale w próbie znalazły się także osoby przyjeżdżające w zasadzie z całej Polski i Europy. Do najważniejszych wniosków należy istnienie potrzeby łączenia się, sieciowania, wspólnej promocji i być może formy wspólnych biletów. Zauważono także, że można mówić nie tyle o publiczności instytucji kultury, co o społeczności organizującej się wokół instytucji, których miejscem funkcjonowania jest Kraków. Inną ciekawą obserwacją jest fakt, że krakowski odbiorca kultury to raczej „skąpożerca” – korzysta przede wszystkim z podstawowej działalności i jest z niej zazwyczaj bardzo zadowolony, ma też zwyczaj „zaliczania”, sprawdzania wszystkich dostępnych instytucji – 50% badanych było w danej instytucji pierwszy raz. Warto też przytoczyć część odpowiedzi dotyczących definiowania przez odwiedzających samych instytucji kultury – 131 osób jako przykład takiej podało świątynię, a tylko 14 bibliotekę (sic!). Prezentacji towarzyszyła żywa dyskusja.

W drugim dniu konferencji w czterech sesjach równoległych odbywały się prezentacje referatów pozostałych prelegentów. Podzielone zostały one tematycznie:

- metodologia (2 sesje),
- marketing (1 sesja),
- muzea / galerie (2 sesje),
- teatry (1 sesja),
- festiwale (1 sesja),
- media cyfrowe (2 sesje),
- odbiorcy (3 sesje).

Nie sposób w krótkim sprawozdaniu omówić wszystkich referatów, a również układ obrad konferencyjnych uniemożliwiał zapoznanie się ze wszystkimi wystąpieniami. Chciałabym więc zreferować jedną z sesji poświęconą metodologii, w czasie której bardzo ciekawie ujawniły się różne podejścia badawcze, które przyjąć można w badaniach instytucji kultury. Rozpoczął ją referat Waldemara Rapiora z Fundacji Malta, pt. *Gdzie kończy się jakość, a zaczyna ilość? Niestandardowe metodologie badań publiczności instytucji kultury*. Na podstawie doświadczeń z badań prowadzonych w latach 2011-2015⁵ referent podkreślał wartość podejścia demokratyzacji kultury. Postrzegał badanie jako interakcję, animację kulturową i sposobność do dyskusji społecznej. Skupił się nie tyle na technicznych aspektach prowadzenia badań jakościowych i ilościowych – co być może sugerowałby tytuł – ale na ich idei i ideologii. Następnie Małgorzata Gądek, przedstawicielka Uniwersytetu Jagiellońskiego, zaprezentowała badanie na znacznie mniejszą skalę. Przeprowadziła analizę dokumentacji wybranych małopolskich konkursów grantowych i wywiady jakościowe z przedstawicielami organizacji pozarządowych, które o nie aplikowały. To ciekawe połączenie bardzo prostych metod zobrazowało lukę między „teorią” wydarzeń kulturalnych i ich praktyką oraz pewne wady tzw. projektyzacji, m.in. to, że niekiedy odbiorca i jego obecność nie są centrum projektów, a „punktem”, który trzeba wypełnić,

⁵ <http://badanieteatru.pl/>.

aby spełnić wymagania grantodawcy. Nieco inne podejście zaprezentował Rafał Kasprzak ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. W krótkim wystąpieniu przedstawił katalog dostępnych metod badania oddziaływania organizacji, w tym, jak przekonywał, instytucji kultury, na gospodarkę. Sesję zakończył referat Tomasza Płacheckiego z Biura Kultury Urzędu m.st. Warszawy, który w kontekście szeroko dyskutowanego w czasie spotkania naukowego raportu „Relacje i różnice. Uczestnictwo warszawiaków i warszawianek w kulturze”⁶, podjął głębszą refleksję nad badaniem kultury. Zauważył, że choć od dawna mamy świadomość, że kultura umyka badaczom i często przyjmowana jest postawa redukcjonistyczna, wciąż każdy badacz musi mierzyć się z pytaniem, jakie praktyki kulturowe badać, jak je definiować i oceniać, jakie miary uczestnictwa w kulturze stosować. Połączenie w jednej sesji tak różnych podejść i wniosków sprawiło, że w czasie dyskusji wśród prelegentów i na sali pojawił się ze wszechmiar pozytywny ferment intelektualny.

Warto zwrócić uwagę, że choć biblioteki są jednymi z najbliższych odbiorcom instytucji kultury (biorąc pod uwagę między innymi, że biblioteka publiczna musi znajdować się w każdej gminie, a w bibliotekach szkolnych niejednokrotnie dochodzi do inicjacji czytelniczych), instytucjom tym poświęcono na omawianej konferencji bardzo mało miejsca. Pojawiały się one w kontekście czytelnictwa oraz analiz odwiedzających inne miejsca, przede wszystkim analiz segmentacyjnych. Budzi to refleksję na temat sektorowości badań instytucji kultury i co trzeba przyznać – pewnej hermetyczności badań bibliotekoznawczych. W praktyce bowiem, co potwierdzają dane przytaczane w prezentowanych raportach, trudno powiedzieć, żeby użytkownicy bibliotek byli osobną grupą, odmienną niż na przykład zwiedzający muzea czy chodzący do teatru.

Obradom towarzyszyła wystawa posterów, które prezentowane były w czasie przerwy w pierwszym dniu spotkania. W czasie konferencji prowadzono liczne i inspirujące dyskusje dotyczące zarówno metodologii prowadzenia badań, jak i własnych doświadczeń badaczy. Nie obyło się bez trudnych pytań i uwag krytycznych, które jednak miały na celu ulepszenie procesu prowadzenia badań i zwiększenie świadomości metodologicznej wśród prelegentów i słuchaczy. Podsumowując, na konferencji „Badania publiczności w instytucjach kultury” podjęto niezwykle udaną próbę refleksji naukowej nad analizowaniem odbiorców kultury w szerokim znaczeniu. Pozostaje tylko mieć nadzieję, że nie będzie to jedyne spotkanie poświęcone tej tematyce.

Materiały z konferencji (wybrane prezentacje, nagrania wystąpień oraz posterów) znaleźć można na stronie konferencji⁷. Planowana jest także publikacja artykułów w specjalnym, udostępnionym na zasadach otwartego dostępu, numerze czasopisma naukowego „Zarządzanie w Kulturze”.

Magdalena Paul
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytetu Warszawskiego

Tekst wpłynął do Redakcji 17 maja 2019 r.

⁶ http://www.kulturalna.warszawa.pl/tmp/relacja_i_roznice.pdf.

⁷ <https://badania.kultura.uj.edu.pl/konferencja/materiały-pokonferencyjne>.